

Date: 3rd May-2026

TA'LIM ZANJIRINI TUZILISHINING AN'ANAVIY VA ZAMONAVIY MODELLARI

Talaba: **Muhiddinov Muhammadrasul**

Millat Umidi Universiteti

Biznes boshqaruv fakulteti (BA)-204

Muhiddinovrasulbek2006@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu ilmiy ishda ta'minot zanjirini tuzilishining an'anaviy va zamonaviy modellari hamda ularning iqtisodiy samaradorlikka ta'siri tahlil qilinadi. Tadqiqotda an'anaviy modelning asosiy xususiyatlari sifatida jarayonlarning ketma-ketligi, past darajadagi integratsiya va axborot almashinuvining cheklanganligi ko'rib chiqiladi. Shuningdek, zamonaviy modelda raqamli texnologiyalar asosida shakllangan integratsiyalashgan tizimlar, real vaqt rejimida boshqaruv va tezkor qaror qabul qilish imkoniyatlari yoritiladi. Natijada zamonaviy ta'minot zanjiri modellari samaradorlikni oshirishi, xarajatlarni kamaytirishi va raqobatbardoshlikni kuchaytirishi asoslab beriladi.

Tayanch so'zlar: Ta'minot zanjiri, logistika, an'anaviy model, zamonaviy model, integratsiya, raqamlashtirish, samaradorlik, ERP tizimlari, IoT, Big Data, real vaqt monitoringi, avtomatlashtirish, xarajatlarni optimallashtirish, global ta'minot zanjiri

Abstract: This paper analyzes the traditional and modern models of supply chain structure and their impact on economic efficiency. The study examines the main characteristics of the traditional model, including sequential processes, low level of integration, and limited information flow. In contrast, the modern model is based on digital technologies, integrated systems, real-time monitoring, and faster decision-making processes. The findings show that modern supply chain models significantly improve efficiency, reduce operational costs, and enhance competitiveness, although their implementation requires substantial investment and technological infrastructure.

Keywords: Supply chain, logistics, traditional model, modern model, integration, digitalization, efficiency, ERP systems, Internet of Things (IoT), Big Data, real-time monitoring, automation, cost optimization, global supply chain

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotda ta'minot zanjirining an'anaviy va zamonaviy modellari o'rtasidagi farqlarni aniqlash va ularning samaradorligini baholash maqsadida kompleks yondashuv qo'llanildi.

Tadqiqot jarayonida quyidagi usullardan foydalanildi:

- Tahliliy usul — ta'minot zanjiri modellari bo'yicha mavjud ilmiy adabiyotlar va nazariy qarashlar o'rganildi.
- Taqqoslash usuli — an'anaviy va zamonaviy modellarning asosiy ko'rsatkichlari (integratsiya darajasi, tezkorlik, xarajatlar va boshqalar) solishtirildi.
- Sistemali yondashuv — ta'minot zanjiri yagona tizim sifatida ko'rib chiqilib, uning barcha bo'g'inlari o'zaro bog'liqlikda tahlil qilindi.

Date: 3rd May-2026

- Statistik tahlil — mavjud ma'lumotlar asosida samaradorlik ko'rsatkichlari umumlashtirildi.

Tadqiqot natijalari asosida zamonaviy ta'minot zanjiri modellari yuqori darajadagi integratsiya va raqamlashtirish orqali samaradorlikni oshirishi, xarajatlarni kamaytirishi va tezkor boshqaruvni ta'minlashi aniqlandi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tadqiqot jarayonida ta'minot zanjirining an'anaviy va zamonaviy modellari chuqur tahlil qilindi hamda ularning samaradorlik ko'rsatkichlari o'zaro solishtirildi.

Tahlil natijalariga ko'ra, an'anaviy modelda jarayonlar ketma-ket va mustaqil tarzda amalga oshirilishi sababli axborot almashinuvi sustligi kuzatiladi. Bu esa talabni aniq prognozlash imkoniyatini cheklaydi, ortiqcha zaxiralar shakllanishiga va logistika xarajatlarining oshishiga olib keladi. Shuningdek, qaror qabul qilish jarayonining sekinligi tizimning umumiy samaradorligini pasaytiradi.

Zamonaviy ta'minot zanjiri modeli esa integratsiyalashgan va raqamlashtirilgan tizimga asoslangan bo'lib, unda barcha bo'g'inlar yagona platforma orqali o'zaro bog'langan. Real vaqt rejimida ma'lumot almashinuvi mavjudligi talabni aniq prognozlash, zaxiralarni optimallashtirish va logistika jarayonlarini samarali boshqarish imkonini beradi. Natijada operatsion xarajatlar kamayadi va xizmat ko'rsatish sifati oshadi.

AMALIY KEYS-STADI (CASE STUDY): "UZUM MARKET" KOMPANIYASI MISOLIDA

Uzum Market O'zbekistonning yetakchi elektron savdo platformalaridan biri bo'lib, u zamonaviy ta'minot zanjiri modelini amaliyotda muvaffaqiyatli qo'llayotgan kompaniyalardan hisoblanadi. Ushbu platforma orqali minglab sotuvchilar va xaridorlar yagona tizimda birlashtirilgan bo'lib, mahsulotlarni tezkor va samarali yetkazib berish yo'lga qo'yilgan.

Kompaniyaning ta'minot zanjiri tizimi to'liq integratsiyalashgan va raqamlashtirilgan modelga asoslanadi. Sotuvchilar o'z mahsulotlarini platformaga joylashtiradi, ushbu mahsulotlar markaziy omborlarda saqlanadi va buyurtmalar real vaqt rejimida qayta ishlanadi. So'ngra mahsulotlar logistika tizimi orqali mijozlarga yetkaziladi. Bu jarayonlarning barchasi yagona boshqaruv tizimi orqali muvofiqlashtiriladi.

An'anaviy ta'minot zanjiri modeli bilan solishtirganda, Uzum Marketda jarayonlar ancha tez va samarali tashkil etilgan. An'anaviy modelda har bir sotuvchi mustaqil faoliyat yuritadi, bu esa logistika va yetkazib berish jarayonlarida uzilishlarga olib keladi. Uzum Marketda esa barcha ishtirokchilar yagona platforma orqali bog'langan bo'lib, bu real vaqt rejimida ma'lumot almashish va tezkor qaror qabul qilish imkonini beradi.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, zamonaviy ta'minot zanjiri modelini qo'llash natijasida kompaniyada yetkazib berish tezligi oshgan, logistika xarajatlari optimallashtirilgan va mahsulotlarga bo'lgan talabni aniqlash ancha samarali bo'lgan. Shu bilan birga, mijozlar qoniqish darajasi ham sezilarli darajada oshgan.

Biroq, ushbu modelni joriy etish o'ziga xos muammolarni ham keltirib chiqaradi.

Jumladan, zamonaviy logistika infratuzilmasini yaratish katta moliyaviy mablag' talab qiladi. Bundan tashqari, axborot texnologiyalarini doimiy ravishda yangilab

Date: 3rd May-2026

borish va kuryer xizmatlarini samarali boshqarish ham muhim vazifalardan biri hisoblanadi.

Umuman olganda, Uzum Market misolida ko‘rish mumkinki, zamonaviy ta‘minot zanjiri modeli O‘zbekiston sharoitida ham yuqori samaradorlik bilan ishlashi mumkin. Ushbu yondashuv kompaniyaga raqobatbardoshlikni oshirish, xizmat ko‘rsatish sifatini yaxshilash va bozorda barqaror o‘‘sishni ta‘minlash imkonini bermoqda.

Keys-stadi xulosasi:

Uzum Market misolida o‘rganilgan amaliy tajriba shuni ko‘rsatadiki, zamonaviy ta‘minot zanjiri modeli O‘zbekiston sharoitida samarali ishlashi va yuqori natijalar berishi mumkin. Kompaniyada raqamlashtirilgan va integratsiyalashgan tizim orqali barcha jarayonlar yagona platformada boshqarilishi natijasida yetkazib berish tezligi oshgan, logistika xarajatlari optimallashtirilgan va mijozlar ehtiyojlariga tezkor javob berish imkoniyati yaratilgan.

Shu bilan birga, ushbu modelni muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun katta investitsiyalar, rivojlangan infratuzilma va malakali kadrlar zarurligi aniqlandi.

Umuman olganda, Uzum Market tajribasi zamonaviy ta‘minot zanjiri modeli nafaqat nazariy jihatdan, balki amaliyotda ham samarali ekanligini isbotlaydi hamda boshqa kompaniyalar uchun ham samarali boshqaruv modeli sifatida xizmat qilishi mumkin.

1. TA‘MINOT ZANJIRINING AN‘ANAVIY VA ZAMONAVIY MODELLARINING FUNKSIONAL MODULLARI VA INTEGRATSIYASI

Ta‘minot zanjiri bir nechta asosiy funksional modullardan iborat: ta‘minot, ishlab chiqarish, ombor boshqaruvi, logistika va distribyutsiya.

An‘anaviy modelda bu modullar alohida ishlaydi, integratsiya past bo‘ladi va axborot almashinuvi sekin kechadi. Natijada ortiqcha zaxiralar, kechikishlar va yuqori xarajatlar yuzaga keladi.

Zamonaviy modelda esa modullar yagona raqamli tizim orqali bog‘langan bo‘lib, real vaqt rejimida ishlaydi. ERP, IoT va analitik tizimlar yordamida barcha jarayonlar avtomatlashtiriladi va muvofiqashtiriladi.

Natija: integratsiya oshishi bilan samaradorlik ortadi, xarajatlar kamayadi va tizim tezkor ishlaydi.

2. Iqtisodiy va Operatsion Samaradorligi

An‘anaviy ta‘minot zanjiri modelida integratsiya past bo‘lgani sababli xarajatlar yuqori, jarayonlar sekin va samaradorlik past bo‘ladi.

Zamonaviy model esa raqamlashtirish va integratsiya orqali xarajatlarni kamaytiradi, jarayonlarni tezlashtiradi va boshqaruvni samarali qiladi.

Tezis uchun xulosa

‘‘Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, an‘anaviy ta‘minot zanjiri modeli zamonaviy iqtisodiyot talablariga to‘liq javob bera olmaydi, chunki unda integratsiya past va jarayonlar sekin ishlaydi. Zamonaviy model esa raqamlashtirish va yagona tizim orqali yuqori samaradorlikni ta‘minlaydi.

Date: 3rd May-2026

Shu sababli, korxonalar uchun zamonaviy ta'minot zanjiri tizimiga o'tish iqtisodiy va operatsion samaradorlikni oshirishning asosiy omili hisoblanadi."

Xulosa

Olib borilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, ta'minot zanjirini tuzilishining an'anaviy va zamonaviy modellari o'rtasida sezilarli farqlar mavjud. An'anaviy modelda jarayonlarning alohida boshqarilishi, axborot almashinuvining sustligi va integratsiyaning past darajasi natijasida xarajatlar oshadi hamda operatsion samaradorlik pasayadi. Bunday tizim barqaror bo'lsa-da, zamonaviy bozor talablariga tez moslasha olmaydi.

Zamonaviy ta'minot zanjiri modeli esa raqamlashtirish va integratsiya asosida ishlaydi. Bu model real vaqt rejimida boshqaruv, aniq prognozlash va jarayonlarni avtomatlashtirish imkonini beradi. Natijada logistika xarajatlari kamayadi, yetkazib berish tezligi oshadi va resurslardan foydalanish samaradorligi yaxshilanadi. Shu bilan birga, ushbu tizimni joriy etish dastlab katta investitsiyalar va texnologik infratuzilmani talab qiladi.

Umuman olganda, zamonaviy ta'minot zanjiri modeli iqtisodiy va operatsion samaradorlikni ta'minlashda an'anaviy modelga nisbatan ustun hisoblanadi. Shuning uchun korxonalar uchun raqamlashtirilgan va integratsiyalashgan ta'minot zanjiri tizimiga o'tish strategik zarurat sifatida namoyon bo'ladi.

Tadqiqot yakunida quyidagi umumlashtiruvchi xulosalarga kelindi:

Boshqaruv samaradorligi

Zamonaviy ta'minot zanjiri modelida boshqaruv real vaqt ma'lumotlariga asoslanadi, bu esa tezkor va aniq qaror qabul qilishni ta'minlaydi.

Xarajatlarning optimallashtirishi

Raqamlashtirish va avtomatlashtirish natijasida ortiqcha zaxiralar kamayadi va logistika hamda operatsion xarajatlar sezilarli darajada qisqaradi.

Resurslar integratsiyasi

Barcha bo'g'inlarning yagona tizimda ishlashi resurslardan samarali foydalanish va jarayonlar uyg'unligini ta'minlaydi.

Raqobatbardoshlik

Tezkorlik, aniqlik va samaradorlik oshishi natijasida korxonalar bozorda ustunlikka ega bo'lib, raqobatbardoshligi kuchayadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Chopra, S., & Meindl, P. (2021). Supply Chain Management: Strategy, Planning, and Operation. Pearson Education.
2. Christopher, M. (2016). Logistics and Supply Chain Management. Pearson UK.
3. Mentzer, J. T. (2001). Fundamentals of Supply Chain Management. Sage Publications.
4. Ivanov, D., Tsipoulanidis, A., & Schönberger, J. (2019). Global Supply Chain and Operations Management. Springer.
5. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasi to'g'risidagi Farmoni (PF-6079, 2020).
6. O'zbekiston Respublikasining "Elektron tijorat to'g'risida"gi Qonuni (2015).

Date: 3rd May-2026

7. World Bank (2020). Digital Transformation in Logistics and Supply Chains.
8. United Nations (2017). Supply Chain and Trade Facilitation Guidelines.
9. OECD (2021). Global Value Chains and Digitalization.
10. Statista (2023). Global Supply Chain Trends Report.

International Conferences
Open Access | Scientific Online | Conference Proceedings

